

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АПК УКРАЇНИ

Федорчук О.М. – к.е.н., доцент, ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет"

Постановка проблеми. Ефективність реалізації українського сільськогосподарського потенціалу, одного з найбільших у світі, багато в чому залежить від рівня розвитку інфраструктури, особливо такої її підсистеми, як комерційної. В АПК, за оцінками експертів, виробляється близько 10% валового внутрішнього продукту, з них у сільському господарстві - 4,4%. У той же час від 30 до 40% продукції втрачається через нерозвиненість систем зберігання, каналів збуту, недостатньої координації окремих елементів комерційної інфраструктури, що відбивається на рівні витрат, ціні кінцевої продукції, і в ширшому значенні - на ефективності функціонування всього АПК. Проблема розвитку комерційної (збутової) інфраструктури включає в себе вирішення кількох нагальних завдань: виробничих, соціальних, забезпечення продовольчої безпеки. Удосконалення комерційної інфраструктури АПК спрямовано, насамперед, на скорочення числа посередників, зацікавлених виключно в максимізації свого прибутку, що призводить до звуження відтворювальних можливостей сільськогосподарських виробників. При цьому роздрібні ціни на реалізовану сільськогосподарську продукцію встановлюються на досить високому рівні, що, в свою чергу, відбивається на рівні життя населення. Розвиток комерційної інфраструктури також пов'язано із забезпеченням продовольчої безпеки, збільшенням продуктів переробки високої якості, що відповідає сучасним світовим стандартам. Таким чином, актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю модернізації комерційної інфраструктури АПК, оскільки існуюча в даний час система реалізації сільськогосподарської продукції в комплексі інфраструктури продовольчого ринку не відповідає завданням, які стоять перед вітчизняним сільським господарством. Організаційно-економічне вдосконалення комерційної інфраструктури сприятиме сталому розвитку АПК, підвищенню соціально-економічної ефективності функціонування механізму продовольчого ринку на державному та місцевому рівнях.

Стан вивчення проблеми. Внаслідок аналізу наявних досліджень і публікацій з питань дослідження інфраструктури АПК України можна зробити висновок, що цією темою займалися представники як суспільно-географічної так і економічної науки. Це насамперед праці Пістуна М.Д., Паламарчука М.М., Гуцала В.О., Хорунжого М.Й., Белова М.А., Антонєць О.В. та ін. На особливу увагу заслуговують праці Чернюк Л.Г. та Антоньєвої Л.С., котрі присвячені вивченню функціонування та розвитку

інфраструктури АПК в цілому, її стану та основних шляхів вдосконалення.

Завдання і методика досліджень. Головним завданням дослідження є аналіз сучасних особливостей функціонування комерційної інфраструктури АПК та виявлення напрямків її організаційно-економічного вдосконалення. Поставлене завдання зумовило постановку і вирішення наступних завдань: визначити місце і роль комерційної інфраструктури в системі інфраструктури АПК; розглянути структурно-функціональну характеристику комерційної інфраструктури АПК; виявити організаційно-економічні особливості функціонування та розвитку комерційної інфраструктури вітчизняного АПК та пріоритетні шляхи організаційно-економічного вдосконалення комерційної інфраструктури АПК України.

Методологічною і теоретичною основою статті послужили наукові праці українських і зарубіжних вчених з проблем інфраструктурної забезпеченості економіки, в т. ч. агропромислового комплексу. Для вирішення поставлених завдань в якості інструментарію використані загальнонаукові методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, а також прийоми структурно-функціонального, категоріального, комплексного економічного аналізу, системного підходу.

Результати досліджень. Поряд з виробничою, інформаційною, соціальною, інституціональною інфраструктурами в системі інфраструктурного забезпечення АПК функціонує комерційна інфраструктура, в рамках якої формуються умови і механізми реалізації сільськогосподарської продукції. Дослідження комерційної інфраструктури з позицій системного підходу дає можливість охарактеризувати такі властивості комерційної інфраструктури АПК, як цілісність, організованість, системність, виявити особливості взаємозв'язку її елементів і взаємини з іншими підсистемами інфраструктури АПК - інформаційної, соціальної, виробничої тощо. На основі аналізу функціональних особливостей комерційної інфраструктури як частини інтегральної інфраструктури агропромислового комплексу було визначено, що комерційна інфраструктура характеризується властивостями цілісності, організованості, системності і являє собою сукупність спеціалізованих видів діяльності, зміст яких полягає в наданні суб'єктам АПК послуг з реалізації сільськогосподарської продукції, маркетингової діяльності, інформаційного та консультаційного забезпечення. В статті запропонована класифікація підходів до аналізу економічного змісту комерційної інфраструктури АПК, з урахуванням їх поділу на системний, історичний, комплексний і структурно-функціональний (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до вивчення комерційної інфраструктури АПК

Комерційну інфраструктуру АПК можна розглядати як інтегроване ціле, в якому кожен структурний елемент (гуртові продовольчі ринки, підприємства оптової і роздрібної торгівлі, товарні біржі, торгові дома) займає суворо певне місце і виконує виключно йому властиві функції. Комерційна інфраструктура, будучи цілісним, системним утворенням, має властивість стійкості, тобто завжди прагне відновити порушену рівновагу, компенсуючи зміни, що виникають під впливом зовнішніх факторів. Так, на початку 1990-х років для багатьох великих переробних підприємств, з одного боку, виникла проблема сировинної забезпеченості, з іншого, з'явилися труднощі при збуті готової продукції. В цих умовах підприємства, що спеціалізуються на переробці сільськогосподарської продукції, були змушені диверсифікувати канали закупівель, вдаючись до послуг приватних посередників, закупаючи сировину у фермерів і особистих селянських господарств.

Вдосконалюючи канали збуту, переробні підприємства змінювали і розширювали асортимент продукції, що випускається. В результаті цього збільшилася кількість випадкових покупців, з'явилися нетрадиційні

канали збуту, такі як продаж продукції посередникам, реалізація її через гуртові продовольчі ринки, сезонні продовольчі ярмарки. Продуктовий ланцюжок на стадіях після переробки значно скоротився. З нього практично зникла традиційна оптово-посередницька ланка (збутова база), в той же час різко зросло значення інших поставок на споживчий ринок. Багато сільськогосподарських підприємств стали самостійно вивозити продукцію для її реалізації за межі свого регіону. Використання структурно-функціонального підходу забезпечує можливість розгляду структурної композиції комерційної інфраструктури АПК, з'єднання окремих складових в єдине ціле. Це дозволяє встановити зміст, структуру і призначення окремих елементів в інфраструктурі, механізм їх взаємовідносин, характер, форми і ступінь впливу на інші елементи. Очевидно, що певний склад елементів і суб'єктів АПК зумовлює можливі варіанти формування комерційної інфраструктури комплексу.

Застосування структурно-функціонального підходу дозволяє: визначити прояв цілеспрямованості у функціонуванні комерційної інфраструктури та визначити її функції; встановити те місце, яке займає комерційна інфраструктура АПК в інтегральній інфраструктурі комплексу; виявити взаємодію комерційної інфраструктури з іншими інфраструктурними елементами АПК та оцінити залежність між окремими елементами в рамках комерційної інфраструктури.

Історичний підхід визначає особливості еволюції комерційної інфраструктури, дозволяє встановити закономірності переходу від колишньої моделі комерційної інфраструктури до її сучасного стану.

Комплексний підхід спрямований на вивчення комерційної інфраструктури АПК як елемента інтегральної інфраструктури комплексу. Він дозволяє оцінити характеристики комерційної інфраструктури АПК виходячи з її взаємозалежності з виробничою, інформаційною, соціальною, інституціональною інфраструктурами АПК.

Комерційна інфраструктура АПК охоплює всі етапи процесів розподілу і обміну: транспортування, складування, зберігання, реалізацію, збір інформації про ситуацію на ринках. Перебуваючи між виробництвом і споживанням, вона визначає час проходження, збереження кількості та якості продукції, рівень витрат сфери обігу, а також ціну кінцевої продукції. На відміну від існуючих підходів до визначення змісту і функцій комерційної інфраструктури яка забезпечує надання послуг тільки з реалізації сільськогосподарської продукції, вважаємо за потрібне розширити перелік виконуваних нею функцій за рахунок включення маркетингового, інформаційного та консультаційного обслуговування, що відображає сучасні особливості її функціонування.

Функції комерційної інфраструктури АПК, згруповані за видами діяльності її суб'єктів: обмінно-розподільчі, комунікаційні, регулюючі - дозволяють конкретизувати структуру сучасної комерційної інфраструктури АПК як цілісного утворення і визначити організаційно-

економічні елементи, розвиток яких забезпечує функціонування комерційної інфраструктури АПК як цілісної системи (табл. 1).

Неефективне функціонування певної групи функцій або структурного елемента знижує ефективність реалізації сільськогосподарської продукції та призводить до зростання транзакційних витрат.

Таблиця 1

Функції комерційної інфраструктури АПК

		Характеристика
Функції	Обмінно-розподільчі	Просування - організація системи збуту і рух продукції від виробника до споживача; Операційна - транспортування, доставка, зберігання сільськогосподарської продукції
	Комунікаційні	Інформаційна - збір, аналіз та розповсюдження інформації про параметри ринку сільськогосподарської продукції; Посередницька - встановлення контактів, проведення переговорів, пошук постачальників, ринків для реалізації і т. і.; Сервісна - надання дорадчих послуг.
	Регулюючі	Підтримання збалансованості попиту і пропозиції на сільськогосподарську продукцію; Прийняття ризиків, пов'язаних з реалізацією сільськогосподарської продукції.

Вважаємо, що особлива роль комерційної інфраструктури АПК пов'язана з формуванням умов для задоволення потреб населення у якісній продовольчій базі та забезпеченні продовольчої безпеки країни в цілому.

Висновки та пропозиції. Дослідження організаційно-економічного вдосконалення сучасної комерційної інфраструктури АПК України дало підстави дійти наступних висновків:

1. На основі аналізу функціональних особливостей комерційної інфраструктури як частини інтегральної інфраструктури агропромислового комплексу визначено, що комерційна інфраструктура має властивості цілісності, організованості, системності і являє собою сукупність спеціалізованих видів діяльності, зміст яких полягає не тільки в наданні суб'єктам АПК послуг з реалізації сільськогосподарської продукції, але й в здійсненні маркетингової діяльності, інформаційного та консультативного забезпечення.

2. Сукупність функцій комерційної інфраструктури АПК доцільно згрупувати за видами діяльності: обмінно-розподільчі (організація системи збуту, транспортування, доставки, зберігання), комунікаційні

(збір, аналіз та розповсюдження інформації про параметри ринку сільськогосподарської продукції, пошук постачальників, ринків реалізації, надання дорадчих послуг), регулюючі (підтримку збалансованості попиту і пропозиції на сільськогосподарську продукцію, формування взаємозв'язків між товаровиробниками і споживачами сільськогосподарської продукції), що дозволяє конкретизувати структуру сучасної комерційної інфраструктури АПК як цілісного утворення.

3. Комерційна інфраструктура АПК являє собою сукупність організаційно-економічних елементів, що утворюють систему розподілу сільськогосподарської продукції та доведення її до споживача, оптимальне поєднання цих елементів забезпечується за умови врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають вибір каналів розподілу сільськогосподарської продукції.

4. Пріоритетними напрямками організаційно-економічної модернізації комерційної інфраструктури АПК України є вдосконалення інформаційного, консультаційного та методичного забезпечення діяльності виробників сільгосппродукції; підтримка розвитку сільськогосподарських споживчих і збутових кооперативів; здійснення будівництва додаткових об'єктів з переробки та зберігання сільськогосподарської продукції; залучення приватних інвесторів і великих інтегрованих компаній до розвитку комерційної інфраструктури АПК; створення системи протекціонізму національних товаровиробників.

Література:

1. Белов М.А., Антоненко О.В. Управление виробничою інфраструктурою: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 1997. – 208 с.
2. Башелутсков, П. П. Сущность и функции сбытовой инфраструктуры АПК / П. П. Башелутсков // Экономический Вестник РГУ. – Том 6. – № 3. – 2008. – С. 253–256.
3. Пістун М.Д. та інші. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник / М.Д.Пістун, В.О. Гуцал, Н.І. Проводар. – К.: Либідь, 1997. – 200 с.
4. Территориальная организация агропромышленных комплексов // М.М. Паламарчук, А.М.Паламарчук, Р.А. Язынина и др. – К.: Наукова думка, 1985. – 304 с.
5. Чернюк Л.Г., Ананьева Л.С. Виробнича інфраструктура АПК України: стан та перспективи розвитку /ІАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К.; РВПС, 2000. –101с.
6. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 382 с.

Анотація

Федорчук О.М. Організаційно-економічне вдосконалення сучасної комерційної інфраструктури АПК України

Узагальнено й проаналізовано сутність, місце і роль сучасної комерційної інфраструктури АПК України. Запропоновано заходи розв'язання проблем щодо організаційно-економічного вдосконалення сучасної комерційної інфраструктури.

Ключові слова: інфраструктура, товаровиробники, споживачі, держава.

Аннотация
**Федорчук О.М. Организационно-экономическое
совершенствование современной коммерческой инфраструктуры
АПК Украины**

Обобщены и проанализированы сущность, место и роль современной коммерческой инфраструктуры АПК Украины. Предложены средства решения проблем связанных с организационно-экономическим совершенствованием современной коммерческой инфраструктуры.

Ключевые слова: инфраструктура, товаропроизводители, потребители, государство.